

ontdekken; in de ruim honderd bladzijden waartoe de bespreking van het boek hem bracht, zal men een verwijzing naar het voorgaande citaat vergeefs zoeken.¹³ De gezamenlijke wortel van *beide* stromingen zoekt Poulat in een 'utopisme' en een heftig 'antilibéralisme foncier'. De oplossingen groeiden uit elkaar; de stromingen bestreden elkaar; maar het uitgangsprobleem was hetzelfde. Tegenover dit georganiseerde, antiliberaal-katholicisme als geheel (het 'mouvement', de zichtbare kerkelijke structuur, beperkt in feitelijke omvang en sociale reikwijdte), waarmee de kerkgeschiedenis zich vooral bezig houdt, ziet Poulat het 'catholicisme *inorganisé*', het onzichtbare en anonieme 'simultaneum' van verschillende religieuze ervaringen ('une pluralité de catholicismes') die zich binnen diezelfde kerk afspelen, maar waarvoor pas de laatste decennia aandacht begint te komen. Gezien de 'osmotische' betrekkingen tussen beide sferen kan studie van de ene ook dienen voor pogingen om de andere, onbekende, in kaart te brengen.¹⁴

Onze kennis van het integralisme beruiste tot voor kort voornamelijk op de weinige bekende bronnen, die door Poulat in zijn *Intégrisme et catholicisme intégral* in hun samenhang nader werden ontsloten. De kopieën van de fameuze 'papieren-Jonckx' die nog steeds berusten in het archief van het bisdom Roermond, en de documenten gepubliceerd tijdens het heiligverklaringsproces van paus Pius X nemen daarbij een voorname plaats in.¹⁵ Wat Nederland betreft werd dit materiaal aangevuld door de nagelaten papieren van Thompson, die door Rogier nog werden geraadpleegd, maar die sindsdien verdwenen zijn.¹⁶

In de kwarteeuw sinds het verschijnen van dit boek zijn vele andere stukken toegankelijk geworden, waaronder zeer recent de papieren-Benigni uit het Vaticaanse archief en het fonds van de pauselijke staatssecretarie voor de jaren 1903-1922; helaas (nog) niet de ongetwijfeld belangrijker archieven van het H. Officie, de Index en de congregatie van het Consistorie. Omdat de hierna afgedrukte documenten alleen betrekking hebben op de rol die kardinaal Van Rossum speelde tijdens de 'hete' jaren van het Nederlands integralisme, kon een tamelijk compleet beeld worden verkregen door combinatie van stukken uit het archief van de Vaticaanse staatssecretarie en het persoonlijk archief van

13. Rogier, 'Op- en neergang van het integralisme'; zie speciaal 43.

14. Poulat, *Catholicisme, démocratie et socialisme*, 484-486.

15. Zie voor een uitvoerige bespreking van het bronnenmateriaal door Poulat gebruikt de inleiding op diens *Intégrisme*, die zich soms laat lezen als een detectiveroman.

16. Rogier, 'Op- en neergang van het integralisme', noot 139.